

УДК 614.2:312.6(477)

С.В. Дудник, І.І. Кошеля

ТЕНДЕНЦІЇ СТАНУ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України», м. Київ, Україна

Мета – вивчити та проаналізувати тенденції стану здоров'я населення України (показники поширеності хвороб і захворюваності населення) в регіональному аспекті та залежно від місця проживання (міста та сільська місцевість).

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження слугували дані галузевої статистичної звітності за 2011–2015 рр. Основним методом дослідження став статистичний.

Результати та висновки. Рівень первинної захворюваності в цілому по Україні у 2015 р. порівняно з 2011 р. знизився за всіма основними класами хвороб. При цьому у 2015 р. відносно 2011 р. в 11 областях спостерігалася тенденція до поступового зниження рівня захворюваності, у 6 областях – до зростання показників первинної захворюваності; щодо 2014 р. у 14 областях реєструвалося зростання рівня первинної захворюваності. Аналіз динаміки показників поширеності захворювань серед населення України у 2015 р. щодо 2011 р. показав зниження рівня поширеності хвороб, як загального (на 8,55%), так і за всіма основними класами захворювань, крім класу природжених вад розвитку, деформацій та хромосомних аномалій; щодо 2014 р. відбулося зростання рівня поширеності хвороб (на 0,57%). У зазначений період спостерігалися відмінності в показниках поширеності хвороб і захворюваності населення сільської та міської місцевості: загальноукраїнський рівень поширеності хвороб і первинної захворюваності серед міського населення був вищим, ніж серед сільського населення, на 9,2% і 16,6% відповідно.

Ключові слова: населення України, захворюваність населення, поширеність хвороб, регіональний аспект, міста, сільська місцевість, динаміка.

Вступ

Стан здоров'я населення є одним із соціальних індикаторів суспільного прогресу, потенціалом економічного зростання та безпеки держави і посідає чільне місце в системі цінностей будь-якої цивілізованої країни [1, 6]. На стан здоров'я населення впливає низка соціально-економічних, екологічних, біологічних та інших детермінант [5, 14]. Тому вирішення проблеми поліпшення здоров'я населення має бути міжсекторальним [3].

Тенденції захворюваності та поширеності хвороб серед населення є однією з важливих складових стратегічного планування державної політики в охороні здоров'я [4].

Відповідно до прийнятих Організацією Об'єднаних Націй Цілей розвитку тисячоліття, майже всі цілі сталого розвитку безпосередньо пов'язані зі здоров'ям або непрямо сприяють поліпшенню здоров'я і відображають новий акцент дії на неінфекційні захворювання і забезпечення загального охоплення послугами охорони здоров'я [2].

Мета роботи – вивчити та проаналізувати тенденції стану здоров'я населення України (показники поширеності хвороб і захворюваності населення) у регіональному аспекті та залежно від місця проживання (міста та сільська місцевість).

Матеріали та методи

Матеріалами дослідження слугували дані галузевої статистичної звітності за період 2011–2015 рр. Основним методом дослідження став статистичний.

Слід зазначити, що у зв'язку з тимчасовою окупацією АР Крим та м. Севастополь, а також проведенням антитерористичної операції на території Луганської та Донецької областей дані з вищенаведених регіонів наразі або відсутні (АР Крим, м. Севастополь), або неповні за певний проміжок часу (Луганська та Донецька область), тому не можуть бути використані для порівняння та аналізу в динаміці за останні роки.

Результати дослідження та їх обговорення

Отримані в ході дослідження результати засвідчили, що у 2015 р. щодо 2014 р. відбулося зростання рівня поширеності хвороб серед населення України (на 0,57%; 170128,0 на 100 тис. населення у 2014 р. та 171096,7 на 100 тис. населення у 2015 р.). Первинна захворюваність практично залишилась на рівні минулого року і становила 62651,3 на 100 тис. населення, тоді як протягом 2011–2014 рр. спостерігалася тенденція до зниження рівнів поширеності хвороб і захворюваності населення України (табл. 1).

Таблиця 1

Показники поширеності хвороб і захворюваності населення України в динаміці за 2011–2015 рр. (на 100 тис. відповідного населення)

Показник	Рік				
	2011	2012	2013	2014	2015
Поширеність хвороб	187 089,0	185 462,7	185 650,9	170 128,0	171 096,7
Захворюваність населення	71 013,7	68 558,1	68 376,9	62 654,2	62 651,3

У структурі поширеності захворювань за класами хвороб серед населення України в 2015 р. перше місце посіли хвороби системи кровообігу (31,0%; 52956,9 на 100 тис. відповідного населення); друге – хвороби органів дихання (19,8%; 33952,9); третє – хвороби органів

травлення (9,9%; 16998,1); четверте – хвороби сечостатевої системи (5,5%; 9382,3); п'яте – хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини (5,4%; 9301,8), (рис. 1).

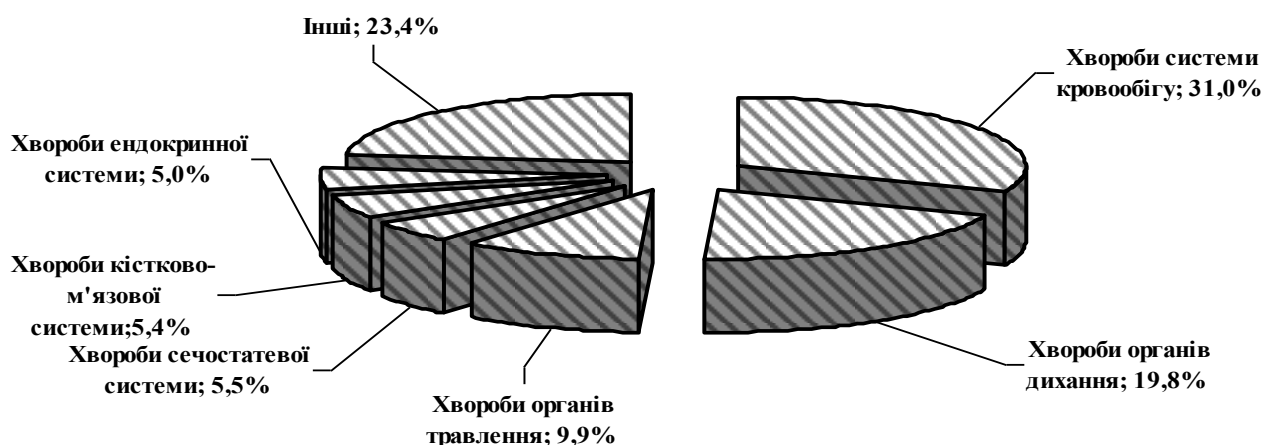

Рис. 1. Структура поширеності хвороб серед населення України за класами хвороб у 2015 р. (%)

Протягом 2011–2015 рр. у структурі поширеності хвороб відзначалося зростання питомої ваги таких класів: новоутворень (з 2,2% у 2011 р. до 2,4% у 2015 р.); ендокринних хвороб, розладів харчування та порушень обміну речовин (з 4,6% до 5,0% відповідно); хвороб нервової системи (з 2,6% до 2,7%); хвороб органів травлення (з 9,6% до 9,9%); хвороб сечостатевої системи

(з 5,4% до 5,5%), (табл. 2).

Аналіз динаміки показників поширеності захворювань серед населення України у 2015 р. щодо 2011 р. показав їх зниження, як загальне (на 8,55%), так і за всіма основними класами захворювань, крім природжених вад розвитку, деформацій та хромосомних аномалій.

Таблиця 2

Показники та структура поширеності хвороб серед населення України за основними класами хвороб у динаміці за 2011, 2014, 2015 рр. (на 100 тис. усього населення)

Клас хвороб	2011	%	2014	%	2015	%
Усі хвороби, у т.ч.:	187089,0	100	170128,0	100	171096,7	100
деякі інфекційні та паразитарні хвороби	4174,3	2,2	3427,3	2,0	3347,6	2,0
новоутворення	4159,4	2,2	3965,2	2,3	4085,8	2,4
хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	1757,2	0,9	1588,6	0,9	1578,4	0,9
ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	8541,0	4,6	8342,3	4,9	8497,3	5,0
розлади психіки та поведінки	4649,1	2,5	3996,4	2,4	3989,9	2,3
хвороби нервової системи	4898,5	2,6	4632,2	2,7	4667,3	2,7
хвороби ока та його придаткового апарату	9246,3	4,9	8372,7	4,9	8374,7	4,9

Продовження таблиці 2

хвороби вуха та соскоподібного відростка	3502,1	1,9	3120,1	1,8	3130,9	1,8
хвороби системи кровообігу	57967,2	31,0	52718,8	31,0	52956,9	31,0
хвороби органів дихання	37602,0	20,1	33696,5	19,8	33952,9	19,8
хвороби органів травлення	18025,3	9,6	16890,0	9,9	16998,1	9,9
хвороби шкіри та підшкірної клітковини	4918,1	2,6	4427,6	2,6	4452,1	2,6
хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	10068,6	5,4	9201,1	5,4	9301,8	5,4
хвороби сечостатевої системи	10074,9	5,4	9282,1	5,5	9382,3	5,5
природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	670,0	0,4	657,5	0,4	679,2	0,4
травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	4985,3	2,7	4276,0	2,5	4240,8	2,5

У 2015 р. порівняно з 2014 р. відбулося підвищення рівня поширеності хвороб за більшістю класів, за винятком: деяких інфекційних та паразитарних хвороб; хвороб крові й кровотворних органів та окремих порушень із залученням імунного механізму; розладів психіки та поведінки. Найбільше зростання показників поширеності захворювань у 2015 р. щодо 2014 р. спостерігалось за такими класами: природженими вадами розвитку, деформаціями та хромосомними аномаліями

(на 3,3%; 4276,0 на 100 тис. відповідного населення у 2014 р. і 4240,8 на 100 тис. відповідного населення у 2015 р.); новоутвореннями (на 3,04%; 3965,2 і 4085,8 відповідно); ендокринними хворобами, розладами харчування та порушеннями обміну речовин (на 1,86%; 8342,3 і 8497,3 відповідно); хворобами кістково-м'язової системи та сполучної тканини (на 1,09%; 9201,1 і 9301,8); хворобами сечостатевої системи (на 1,08%; 9282,1 і 9382,3 відповідно), (табл. 3).

Таблиця 3

Показники поширеності захворювань серед населення України за основними класами хвороб у динаміці за 2011, 2014, 2015 рр. (на 100 тис. усього населення)

Клас хвороб	Рік				
	2011	2014	2015	2015/ 2011	2015/ 2014
Усі хвороби, у т.ч.:	187089,0	170128,0	171096,7	-8,55	0,57
деякі інфекційні та паразитарні хвороби	4174,3	3427,3	3347,6	-19,80	-2,33
новоутворення	4159,4	3965,2	4085,8	-1,77	3,04
хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	1757,2	1588,6	1578,4	-10,18	-0,64
ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	8541,0	8342,3	8497,3	-0,51	1,86
розлади психіки та поведінки	4649,1	3996,4	3989,9	-14,18	-0,16
хвороби нервової системи	4898,5	4632,2	4667,3	-4,72	0,76
хвороби ока та його придаткового апарату	9246,3	8372,7	8374,7	-9,43	0,02
хвороби вуха та соскоподібного відростка	3502,1	3120,1	3130,9	-10,60	0,35
хвороби системи кровообігу	57967,2	52718,8	52956,9	-8,64	0,45
хвороби органів дихання	37602,0	33696,5	33952,9	-9,70	0,76
хвороби органів травлення	18025,3	16890,0	16998,1	-5,70	0,64
хвороби шкіри та підшкірної клітковини	4918,1	4427,6	4452,1	-9,48	0,55
хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	10068,6	9201,1	9301,8	-7,62	1,09
хвороби сечостатевої системи	10074,9	9282,1	9382,3	-6,87	1,08
природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	670,0	657,5	679,2	1,37	3,30
травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	4985,3	4276,0	4240,8	-14,93	-0,82

Протягом 2011–2015 рр. в 11 областях країни спостерігалось зростання регіонального рівня поширеності хвороб серед населення: у Дніпропетровській – на 2,32% щодо 2011 р. і на 0,91% щодо 2014 р.; у Житомирській – на 5,57% і 2,2%; у Запорізькій – на 1,48% і 1,15%; у Київській – на 1,62% і 2,59%; у Кіровоградській – на 4,19% і 2,21%; у Миколаївській – на 7,84% і 1,53%; у Рівненській – на 4,43% і 2,26%; у Сумській – на 5,6% і 2,47%; у Тернопільській – на 1,47% і 0,68%; у Хмельницькій – на 2,48% і 0,54%; у Чернігівській – на 3,93% і 1,82%. Зниження рівня поширеності хвороб у 2015 р., як щодо 2011 р., так і щодо 2014 р., реєструвалося на 7 адміністративних територіях (у Волинській,

Закарпатській, Львівській, Одеській, Харківській, Черкаській областях і м. Києві). Підвищення рівня поширеності захворювань порівняно з 2014 р. відбулося в 6 областях (у Вінницькій, Полтавській, Донецькій, Луганській, Херсонській, Чернівецькій). Нижчий за загальноукраїнський показник поширеності захворювань спостерігався лише в 6 областях (у Закарпатській, Запорізькій, Донецькій, Луганській, Львівській, Сумській). Найвищі рівні поширеності хвороб серед населення були у м. Київ (233231,8 на 100 тис. населення), Дніпропетровській (217822,9), Київській (206674,2), Вінницькій (205917,5) і Чернігівській (204724,2) областях (табл. 4).

Таблиця 4

Регіональні показники поширеності хвороб серед населення України в динаміці за 2011, 2014, 2015 рр. (на 100 тис. відповідного населення)

Адміністративно-територіальна одиниця	Рік			Динаміка (%)	
	2011	2014	2015	2015/2011	2015/2014
<i>Україна</i>	187089,0	170128,0	171096,7	-8,55	0,57
<i>Область</i>					
Вінницька	221403,4	205295,4	205917,5	-6,99	0,30
Волинська	183399,1	177141,3	176475,8	-3,77	-0,38
Дніпропетровська	212892,1	215862,2	217822,9	2,32	0,91
Донецька	182340,5	74577,6	163055,8	-10,58	118,64
Житомирська	167815,2	173350,2	177168,7	5,57	2,20
Закарпатська	167584,9	159324,8	158506,1	-5,42	-0,51
Запорізька	148791,7	149271,0	150989,4	1,48	1,15
Івано-Франківська	191797,5	192505,9	191926,7	0,07	-0,30
Київська	203375,7	201450,8	206674,2	1,62	2,59
Кіровоградська	173167,2	176513,7	180417,9	4,19	2,21
Луганська	157419,3	44113,1	138309,5	-12,14	213,53
Львівська	173054,4	170201,5	170186,6	-1,66	-0,01
Миколаївська	171302,5	181956,7	184738,8	7,84	1,53
Одеська	193061,1	188709,3	186483,0	-3,41	-1,18
Полтавська	184840,4	180193,2	182469,9	-1,28	1,26
Рівненська	182716,3	186591,1	190806,2	4,43	2,26
Сумська	158130,9	162957,6	166989,6	5,60	2,47
Тернопільська	181614,2	183041,7	184280,9	1,47	0,68
Харківська	204064,4	193870,8	193423,9	-5,21	-0,23
Херсонська	176613,0	171888,4	174576,0	-1,15	1,56
Хмельницька	184080,2	187634,1	188651,2	2,48	0,54
Черкаська	205195,2	188344,4	184023,9	-10,32	-2,29
Чернівецька	182367,0	179573,8	179861,9	-1,37	0,16
Чернігівська	196985,6	201059,6	204724,2	3,93	1,82
м. Київ	240616,6	235698,5	233231,8	-3,07	-1,05

У структурі захворюваності населення України у 2015 р. переважали хвороби органів дихання (44,3%), на відміну від структури поширеності хвороб, де першість належала хворобам системи кровообігу; друге місце в структурі захворюваності посіли хвороби системи

кровообігу (6,9%), третє – хвороби сечостатевої системи (6,6%), четверте – травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників (6,3%), п'яте – хвороби шкіри та підшкірної клітковини (5,8%), (рис. 2).

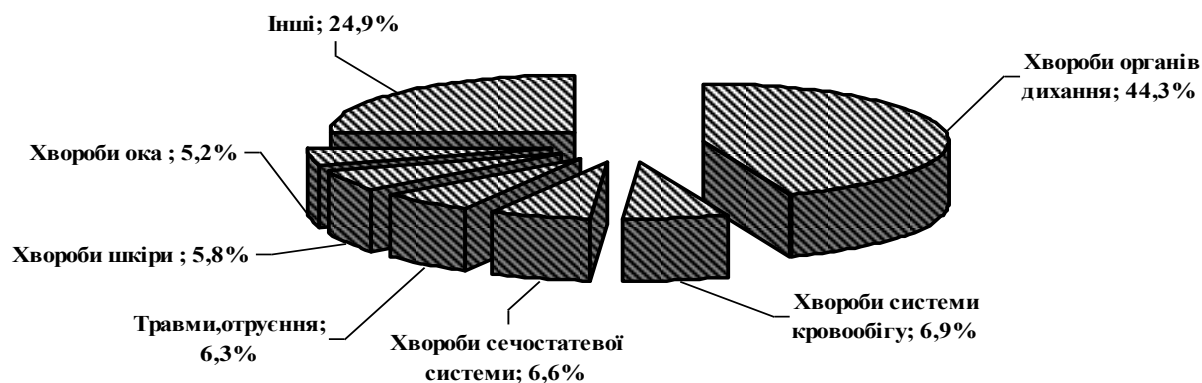

Рис. 2. Структура захворюваності населення України за класами хвороб у 2015 р. (%)

Протягом 2011–2015 рр. у структурі первинної захворюваності спостерігалось збільшення частки таких класів: новоутворень – з 1,3% у 2011 р. до 1,4% у 2015 р., хвороб нервової системи – з 2,3% до 2,4% відповідно; хвороб ока та його придаткового апарату – з 5,1% до 5,2%; хвороб органів дихання – з 43,7% до 44,3%; хвороб органів травлення – з 4,0% до 4,3%; хвороб шкіри та підшкірної клітковини – з 5,8% до 5,9%; хвороб кістково-м'язової системи та сполучної тканини – з 4,6% до 4,7%; хвороб сечостатевої системи – з 6,5% до 6,6%.

Аналіз рівня захворюваності населення України показав, що у 2015 р. відносно 2014 р. відбулось його зростання за 10 класами хвороб (новоутвореннями – на 1,29%; розладами психіки та поведінки – на 0,06%; хворобами нервової системи – на 0,57%; хворобами ока та його придаткового апарату – на 0,6%; хворобами органів дихання – на 0,53%; хворобами органів травлення – на 0,87%; хворобами шкіри та підшкірної клітковини – на 0,1%; хворобами кістково-м'язової системи та сполучної

тканини – на 0,18%; хворобами сечостатевої системи – на 1,66%; природженими вадами розвитку, деформаціями та хромосомними аномаліями – на 1,53%), однак загалом рівень первинної захворюваності в 2015 р. був нижчим порівняно з 2011 р. за всіма основними класами хвороб. Слід зазначити, що протягом 2011–2015 рр. поступово відбувалось зниження показників первинної захворюваності за 5 класами хвороб: деякими інфекційними та паразитарними хворобами (-20,49% щодо 2011 р. і -2,91% щодо 2014 р.); хворобами крові й кровотворних органів та окремими порушеннями із залученням імунного механізму (-11,99% і -0,38% відповідно); ендокринними хворобами, розладами харчування та порушеннями обміну речовин (-14,45% і -1,71%); хворобами вуха та соскоподібного відростка (-11,47% і -0,06%); хворобами системи кровообігу (-16,18% і -1,58%); травмами, отруєннями та деякими іншими наслідками дії зовнішніх чинників (-15,23% і -1,12%), (табл. 5).

Таблиця 5

Показники та структура захворюваності населення України за основними класами хвороб у динаміці за 2011, 2014, 2015 рр. (на 100 тис. відповідного населення)

Клас хвороб	2011	%	2014	%	2015	%	2015/2011	2015/2014
Усі хвороби, у т.ч.:	71013,7	100	62654,2	100	62651,3	100	-11,78	0,0
деякі інфекційні та паразитарні хвороби	2762,7	3,9	2262,4	3,6	2 196,5	3,5	-20,49	-2,91
новоутворення	926,7	1,3	846,0	1,4	856,9	1,4	-7,53	1,29
хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	472,2	0,7	417,2	0,7	415,6	0,7	-11,99	-0,38
ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	1102,0	1,6	959,2	1,5	942,8	1,5	-14,45	-1,71
розлади психіки та поведінки	423,2	0,6	318,8	0,5	319,0	0,5	-24,62	0,06
хвороби нервової системи	1631,8	2,3	1518,1	2,4	1 526,7	2,4	-6,44	0,57
хвороби ока та його придаткового апарату	3631,2	5,1	3251,7	5,2	3 271,1	5,2	-9,92	0,60
хвороби вуха та соскоподібного відростка	2676,3	3,8	2370,8	3,8	2 369,4	3,8	-11,47	-0,06

Продовження таблиці 5

хвороби системи кровообігу	5145,2	7,3	4381,8	7,0	4 312,6	6,9	-16,18	-1,58
хвороби органів дихання	31027,9	43,7	27594,0	44,0	27741,1	44,3	-10,59	0,53
хвороби органів травлення	2871,6	4,0	2645,4	4,2	2 668,3	4,3	-7,08	0,87
хвороби шкіри та підшкірної клітковини	4125,9	5,8	3659,6	5,8	3 663,2	5,8	-11,21	0,10
хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	3266,5	4,6	2907,6	4,6	2 912,8	4,7	-10,83	0,18
хвороби сечостатевої системи	4594,8	6,5	4093,1	6,5	4 161,2	6,6	-9,44	1,66
природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	121,5	0,2	111,4	0,2	113,1	0,2	-6,91	1,53
травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	4684,4	6,6	4015,8	6,4	3 970,8	6,3	-15,23	-1,12

У 2015 р. у 18 областях України показники захворюваності населення були вищими за загальноукраїнський показник (62651,3 на 100 тис. населення). Найвищий рівень захворюваності спостерігався у м. Київ (86556,4 на 100 тис. населення), Івано-Франківській (86093,0) та Дніпропетровській (85206,1) областях. Нижчий за загальноукраїнський рівень захворюваності реєструвався у 7 областях України: у Донецькій (51069,9 на 100 тис. населення), Закарпатській (60515,1), Запорізькій (58577,9), Луганській (42779,4), Полтавській (54963,1), Сумській (51629,3) і Херсонській (55021,7) областях.

У 2015 р. щодо 2011 р. в 11 областях

спостерігалася тенденція до поступового зниження рівня захворюваності (у Вінницькій, Волинській, Івано-Франківській, Львівській, Одеській, Полтавській, Харківській, Херсонській, Черкаській, Чернівецькій областях та м. Київ); у 6 областях – зростання показників первинної захворюваності (у Дніпропетровській – на 1,15% щодо 2011 р. і на 0,01% щодо 2014 р.; у Запорізькій – на 0,15% і 1,52% відповідно; у Кіровоградській – на 3,41% і 3,78%; у Миколаївській – на 3,56% і 0,98%; у Сумській – на 0,53% і 3,39%; у Чернігівській – на 0,11% і 1,92%); порівняно з 2014 р. у 14 областях відбулося зростання рівня первинної захворюваності (табл. 6).

Таблиця 6

Регіональні показники захворюваності населення України в динаміці за 2011, 2014, 2015 рр. (на 100 тис. населення)

Адміністративно-територіальна одиниця	Рік			Динаміка (%)	
	2011	2014	2015	2015/2011	2015/2014
<i>Україна</i>	71013,7	62654,2	62651,3	-11,78	0,0
<i>Область</i>					
Вінницька	82266,4	71172,4	70482,8	-14,32	-0,97
Волинська	73804,2	70010,2	69585,4	-5,72	-0,61
Дніпропетровська	84240,4	85195,3	85206,1	1,15	0,01
Донецька	63314,5	23685,3	51069,9	-19,34	115,62
Житомирська	63363,5	61579,0	63218,0	-0,23	2,66
Закарпатська	63937,9	60007,7	60515,1	-5,35	0,85
Запорізька	58491,1	57702,3	58577,9	0,15	1,52
Івано-Франківська	87291,1	87142,5	86093,0	-1,37	-1,20
Київська	73942,9	70512,9	73094,4	-1,15	3,66
Кіровоградська	60593,4	60377,2	62659,6	3,41	3,78
Луганська	58786,3	14201,9	42779,4	-27,23	201,22
Львівська	83273,2	79992,0	79212,4	-4,88	-0,97
Миколаївська	62424,1	64020,0	64648,4	3,56	0,98
Одеська	73225,8	69266,0	68350,9	-6,66	-1,32
Полтавська	59190,1	55783,3	54963,1	-7,14	-1,47
Рівненська	75920,8	74506,4	75732,5	-0,25	1,65
Сумська	51356,1	49934,2	51629,3	0,53	3,39
Тернопільська	68664,3	66110,0	66846,3	-2,65	1,11

Продовження таблиці 6

Харківська	76371,2	68472,9	67399,8	-11,75	-1,57
Херсонська	63302,4	55527,9	55021,7	-13,08	-0,91
Хмельницька	65130,2	63584,9	64506,5	-0,96	1,45
Черкаська	75234,6	68581,9	65966,5	-12,32	-3,81
Чернівецька	69769,3	63644,8	63102,9	-9,55	-0,85
Чернігівська	69896,3	68655,1	69976,1	0,11	1,92
м. Київ	95130,2	88020,4	86556,4	-9,01	-1,66

Відмінності у показниках поширеності хвороб і захворюваності населення відмічалися також для сільської та міської місцевості України. Загальноукраїнський рівень поширеності хвороб та первинної захворюваності міського населення у 2015 р. був вищим, ніж сільського населення, на 9,2% і 16,6% відповідно (село: поширеність – 160961,9 на 100 тис. відповідного населення, захворюваність – 56219,5 на 100 тис. відповідного населення; місто: 175684,9 і 65563,1 відповідно). Поширеність хвороб серед сільського населення у 2015 р. порівняно з 2014 р. зросла на 0,15%, захворюваність – на 0,1%. Загальноукраїнський показник поширеності хвороб серед міського населення також зріс на 0,7%, при цьому показник захворюваності міського населення практично залишився на рівні 2014 р. (зниження на 0,04%). Слід зазначити, що у 2015 р. порівняно з 2014 р. у населення як сільської місцевості, так і міста, спостерігалось зростання показників поширеності хвороб (у 15 областях серед сільського населення та у 13 областях серед міського населення) і первинної захворюваності (у 13 областях серед сільського населення та в 11 областях серед міського

населення). До регіонів із найвищим рівнем поширеності хвороб серед сільських мешканців належали Вінницька (216906,9 на 100 тис. відповідного населення), Київська (208310,1), Івано-Франківська (181735,1), Тернопільська (181422,7) і Чернігівська (179184,7) області. Найвищі показники первинної захворюваності сільського населення відмічалися в Івано-Франківській (81134,3 на 100 тис. відповідного населення), Львівській (79671,6), Вінницькій (69266,1), Київській (67133,2) і Тернопільській (64743,4) областях. У свою чергу, до адміністративних територій із найвищими показниками поширеності хвороб серед міського населення належали м. Київ (233231,8 на 100 тис. відповідного населення), Дніпропетровська (231258,0), Чернігівська (219183,2), Рівненська (218392,3) і Київська (205660,6) області. Найвищий рівень первинної захворюваності міського населення у 2015 р. реєструвався в Івано-Франківській (92607,5 на 100 тис. відповідного населення), Дніпропетровській (92288,2), Рівненській (88880,0) областях, м. Києві (86556,4) та і Чернівецькій (83263,4) області (табл. 7).

Таблиця 7

Регіональні показники поширеності хвороб і захворюваності населення України за місцем мешкання (місто, село) в динаміці за 2014, 2015 рр. (на 100 тис. відповідного населення)

Адміністративно-територіальна одиниця	Село				Місто			
	поширеність		захворюваність		поширеність		захворюваність	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Україна	160723,4	160961,9	56183,7	56219,5	174400,0	175684,9	65593,4	65563,1
Область								
Вінницька	213789,2	214906,9	69980,6	69266,1	196815,8	197017,6	72362,2	71687,4
Волинська	159122,0	159362,3	58600,0	59538,1	193931,8	192363,0	80642,2	78912,7
Дніпропетровська	150071,2	149720,0	49646,6	49306,2	228881,1	231258,0	92229,7	92288,2
Донецька	73947,2	75560,7	20531,8	20148,8	74643,4	177773,8	24014,3	56271,6
Житомирська	158875,9	160260,9	50183,2	49657,6	183666,6	189150,3	69701,3	72827,5
Закарпатська	155570,3	157830,3	58985,0	60329,0	165767,5	159668,1	61762,6	60835,1
Запорізька	122022,6	121273,6	46564,7	46936,0	157456,6	159889,9	61048,1	62064,9
Івано-Франківська	183339,0	181735,1	82469,3	81134,3	204608,3	205315,9	93312,2	92607,5
Київська	203594,9	208310,1	64553,1	67133,2	200113,7	205660,6	74229,7	76787,7
Кіровоградська	157655,6	156895,9	49519,7	50635,1	187899,3	194521,6	66932,4	69869,4
Луганська	69339,1	68296,0	17673,9	17383,5	40269,6	154404,6	13672,9	49888,3
Львівська	162311,3	164918,0	78234,6	79671,6	175367,9	173627,6	81142,7	78912,5
Миколаївська	150831,3	153348,2	49299,0	50205,3	196788,0	199587,3	71034,6	71480,3
Одеська	153644,7	153322,3	54659,9	54726,0	206399,4	203233,1	76634,7	75233,0

Продовження таблиці 7

Полтавська	140036,9	149389,3	38547,9	41390,6	205676,4	203320,3	66720,8	63517,8
Рівненська	163433,0	166032,2	63966,1	63925,3	212329,9	218392,3	86221,2	88880,0
Сумська	143372,9	146185,1	36475,9	36814,5	172225,8	176720,7	56303,2	58558,8
Тернопільська	178520,9	181442,7	63138,2	64743,4	188803,5	187868,9	69897,5	69504,7
Харківська	172901,6	165527,9	54665,2	52656,3	199047,4	200263,4	71881,5	71014,6
Херсонська	145850,3	147920,0	44609,5	43810,8	188565,4	191636,7	62521,0	62197,1
Хмельницька	165834,4	169848,3	48720,8	49852,5	205102,0	203529,8	75495,4	76102,1
Черкаська	177001,0	167078,5	62875,3	57790,8	197163,8	197103,2	73018,8	72276,9
Чернівецька	154943,3	154931,5	48609,0	48212,1	213135,4	213615,2	84132,6	83263,4
Чернігівська	177734,2	179184,7	52691,5	53307,1	214478,5	219183,2	77838,8	79413,0
м. Київ	0,0	0,0	0,0	0,0	235698,5	233231,8	88020,4	86556,4

Рівень поширеності хвороб серед міського населення був вищим, ніж серед сільського, за такими класами хвороб: деякими інфекційними та паразитарними хворобами; новоутвореннями; хворобами ока та його придаткового апарату; хворобами вуха та соскоподібного відростка; хворобами органів дихання; хворобами органів травлення; хворобами шкіри та підшкірної клітковини; хворобами кістково-м'язової системи та сполучної тканини; хворобами сечостатевої системи; природженими вадами розвитку, деформаціями та хромосомними аномаліями; травмами, отруєннями та деякими іншими наслідками дії зовнішніх чинників. Серед сільських мешканців більш поширеними були: хвороби крові й кровотворних органів; ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин; хвороби нервової системи; розлади психіки та поведінки; хвороби системи кровообігу. У 2015 р. порівняно з 2014 р. у міських мешканців зріс показник поширеності таких класів: новоутворень – на 3,7% (4440,8 на 100 тис. населення); ендокринних хвороб, розладів харчування та порушень обміну речовин – на 1,7% (8260,9); хвороб нервової системи – на 1,3% (4636,4); хвороб системи кровообігу – на 1,03% (52202,5); хвороб органів дихання – на 0,3% (34931,2); хвороб органів травлення – на 0,7% (17881,1); хвороб шкіри та підшкірної клітковини – на 0,7% (4825,6); хвороб кістково-м'язової системи та сполучної тканини – на 1,9% (9601,0); хвороб

сечостатевої системи – на 1,6% (10358,3); природжених вад розвитку, деформацій та хромосомних аномалій – на 2,9% (706,9). У сільських жителів у 2015 р. щодо 2014 р. відмічалось зростання рівнів поширеності таких класів: новоутворень – на 0,9%; ендокринних хвороб, розладів харчування та порушень обміну речовин – на 2,2%; розладів психіки та поведінки – на 0,3%; хвороб ока та його придаткового апарату – на 1,6%; хвороб органів дихання – на 1,7%; хвороб органів травлення – на 0,4%; природжених вад розвитку, деформацій та хромосомних аномалій – на 4,3%. Рівні захворюваності сільського населення на хвороби крові, ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин, хвороби нервової системи, хвороби системи кровообігу, хвороби травлення були вищими, ніж у міських мешканців. За рештою основних класів хвороб показники захворюваності були вищими в міських мешканців. У 2015 р. порівняно з 2014 р. серед сільських мешканців зріс рівень захворюваності на такі класи: хвороби ока та його придаткового апарату; хвороби вуха та соскоподібного відростка; хвороби органів дихання; природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії; а серед міських жителів – на новоутворення; розлади психіки та поведінки; хвороби нервової системи; хвороби ока та його придаткового апарату; хвороби органів дихання; хвороби шкіри; хвороби кістково-м'язової системи; хвороби сечостатевої системи (табл. 8).

Таблиця 8

Рівні поширеності хвороб та захворюваності населення України за основними класами хвороб з урахуванням місця мешкання (місто, село) у динаміці за 2014, 2015 рр. (на 100 тис. відповідного населення)

Клас хвороб	Село				Місто			
	поширеність		захворюваність		поширеність		захворюваність	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	2510,3	2438,5	1527,7	1470,4	3843,8	3759,2	2596,1	2525,2
Новоутворення	3270,7	3301,6	634,8	621,5	4280,7	4440,8	941,9	963,4

Продовження таблиці 8

Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	1898,0	1872,1	579,4	575,0	1448,1	1445,5	343,5	343,4
Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	8821,2	9019,6	1062,4	1042,2	8124,8	8260,9	912,2	897,7
Розлади психіки та поведінки	4345,3	4358,3	314,6	306,7	3837,9	3823,1	320,7	324,5
Хвороби нервової системи	4731,5	4735,4	1581,6	1567,4	4587,2	4636,4	1489,3	1508,2
Хвороби ока та його придаткового апарату	6540,2	6644,5	2817,5	2828,7	9205,0	9158,0	3448,9	3471,3
Хвороби вуха та соскоподібного відростка	2388,9	2406,2	1789,8	1806,0	3452,3	3459,0	2634,7	2624,4
Хвороби системи кровообігу	55033,6	54623,5	4465,3	4351,4	51667,3	52202,5	4344,0	4295,1
Хвороби органів дихання	31246,3	31792,1	25525,8	26029,5	34809,5	34931,2	28533,4	28516,0
Хвороби органів травлення	14974,6	15032,2	2753,0	2739,0	17760,1	17888,1	2596,5	2636,3
Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	3631,7	3627,0	2967,3	2944,7	4789,1	4825,6	3974,1	3988,5
Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	8716,3	8640,8	2538,5	2490,1	9421,3	9601,0	3075,2	3104,2
Хвороби сечостатевої системи	7269,5	7226,6	3143,5	3109,8	10196,3	10358,3	4524,5	4637,2
Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	592,6	618,0	81,9	82,2	687,0	706,9	124,8	127,1
Симптоми, ознаки, відхилення від норми, що виявлені при клінічних та лабораторних дослідженнях, не класифіковані в інших рубриках	118,7	118,8	101,5	100,2	77,1	77,0	65,2	64,5
Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	3424,9	3379,4	3241,3	3182,2	4662,7	4630,7	4367,5	4327,8

Структура поширеності хвороб серед міського та сільського населення України мала однаковий розподіл перших трьох рейтингових місць та п'ятого місця: перше місце посіли хвороби системи кровообігу; друге – хвороби органів дихання; третє – хвороби органів травлення; п'яте – хвороби кістково-м'язової системи. Слід зауважити, що питома вага хвороб системи кровообігу в структурі поширеності хвороб сільського населення (33,9%) була вищою, ніж у структурі поширеності хвороб серед міського населення (29,7%). Частка хвороб органів дихання в структурах поширеності хвороб як серед жителів села, так і серед жителів міста була приблизно однаковою (19,8% і 19,9%). Хвороби органів травлення мали більшу питому вагу в структурі поширеності захворювань серед міських мешканців, яка становила 10,2%, а у сільських мешканців – 9,3%. Четверте місце в структурах поширеності хвороб у жителів міста та села посіли різні класи хвороб. Так, у сільських мешканців на четвертому місці за поширенням знаходилися ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин (5,6%), у міських мешканців – хвороби сечостатевої системи (5,9%).

Структури захворюваності населення міста та села мали суттєві відмінності за розподілом рейтингових місць. Так, перше місце в обох структурах захворюваності посіли хвороби органів дихання, а п'яте – хвороби шкіри та підшкірної клітковини. Друге місце в структурі захворюваності сільського населення зайняли хвороби системи кровообігу, третє – травми та отруєння, четверте – хвороби сечостатевої системи. У структурі захворюваності міського населення друге місце посіли

хвороби сечостатевої системи, третє – хвороби системи кровообігу, четверте – травми та отруєння.

Висновки

У 2015 р. порівняно з 2011 р. знизився рівень первинної захворюваності в цілому по Україні за всіма основними класами хвороб. При цьому в 2015 р. щодо 2011 р. в 11 областях спостерігалася тенденція до поступового зниження рівня захворюваності, а в 6 областях – до зростання показників первинної захворюваності; а щодо 2014 р. у 14 областях відмічалася підвищення рівня первинної захворюваності.

Аналіз динаміки показників поширеності захворювань серед населення України у 2015 р. щодо 2011 р. показав їх зниження, як загальне (на 8,55%), так і за всіма основними класами захворювань, крім природжених вад розвитку, деформацій та хромосомних аномалій; щодо 2014 р. відбулося зростання рівня поширеності хвороб (на 0,57%).

За 2011–2015 рр. спостерігалися відмінності в показниках поширеності хвороб і захворюваності населення сільської та міської місцевості. Загальноукраїнський рівень поширеності хвороб та первинної захворюваності серед міського населення був вищим, ніж серед сільського, на 9,2% і 16,6% відповідно.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням детермінант, які впливають на стан здоров'я населення України, та його окремих категорій.

Література

1. Декларация Глобальной министерской конференция по здоровому образу жизни и неинфекционным заболеваниям, г. Москва, 28–29 апреля 2011 г. – Женева : ВОЗ, 2011.
2. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций / Генеральная Ассамблея Организации Объединенных Наций. – Нью-Йорк : Организация Объединенных Наций, 2000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/document/declarat/summitdecl.htm>. – Название с экрана.
3. Европейский план действий по укреплению потенциала и услуг общественного здравоохранения. – Копенгаген : ЕРБ ВОЗ, 2012 (документ EUR/RC62/12). – 52 с.
4. Здоров'я-2020. Основи європейської політики та стратегія для XXI ст. – Копенгаген : ЄРБ ВООЗ, 2013. – 224 с.
5. Комиссия по социальным детерминантам здоровья. Ликвидировать разрыв в течение жизни одного поколения. Соблюдение принципа справедливости в здравоохранении путем воздействия на социальные детерминанты здоров'я : заключительный доклад Комиссии по социальным детерминантам здоровья. – Женева : ВОЗ, 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.who.int/social_determinants/thecommission/finalreport/ru/index.html. – Название с экрана.
6. Реальное богатство народов : доклад о развитии человека. – Нью-Йорк : Программа развития Организации Объединенных Наций, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/development/hdr/2010/hdr_2010_complete.pdf. – Название с экрана.
7. WHO. Regional Office for Europe. – Copenhagen, 2013 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.euro.who.int/ru/homo>. – Title from screen.

Дата надходження рукопису до редакції: 15.09.2016 р.

Тенденции состояния здоровья населения Украины**Health' state tendencies of population in Ukraine***С.В. Дудник, И.И. Кошеля**S.V. Dudnyk, I.I. Koshelia*

ГУ «Украинский институт стратегических исследований
Министерства здравоохранения Украины»,
г. Киев, Украина

PE «Ukrainian Institute of Strategic Researches
of MHC of Ukraine», Kyiv, Ukraine

Цель – изучить и проанализировать тенденции состояния здоровья населения Украины (показатели распространенности болезней и заболеваемости населения) в региональном аспекте и в зависимости от местожительства (города и сельская местность).

Материалы и методы. Материалами исследования послужили данные отраслевой статистической отчетности за 2011–2015 гг. Основным методом исследования стал статистический.

Результаты и выводы. Уровень первичной заболеваемости в целом по Украине в 2015 г. снизился в сравнении с 2011 г. по всем основным классам болезней. При этом в 2015 г. относительно 2011 г. в 11 областях наблюдалась тенденция к постепенному снижению уровня заболеваемости, в 6 областях – увеличение показателей первичной заболеваемости; относительно 2014 г. в 14 областях регистрировалось повышение уровня первичной заболеваемости. Анализ динамики показателей распространенности заболеваний среди населения Украины в 2015 г. относительно 2011 г. показал снижение уровня распространенности болезней, как общего (на 8,55%), так и по всем основным классам заболеваний, кроме врожденных пороков развития, деформаций и хромосомных аномалий; относительно 2014 г. регистрировалось повышение уровня распространенности болезней (на 0,57%). В указанный период наблюдались отличия в показателях распространенности болезней и заболеваемости населения сельской и городской местности: общеукраинский уровень распространенности болезней и первичной заболеваемости городского населения был выше, чем сельского населения, на 9,2% и 16,6% соответственно.

Ключевые слова: население Украины, заболеваемость населения, распространенность болезней, региональный аспект, города, сельская местность, динамика.

Purpose – to examine and analyze the health' state of population in Ukraine (the prevalence of diseases and morbidity of population) in the regional aspect and depending on the place of living (urban, rural).

Materials and methods. Materials for the research are based on data of sectoral statistical reporting for the period 2011–2015. The following methods were used: analytical, statistical, comparative analysis, systematic approach.

Results and conclusions. In general, in Ukraine in 2015 compared to 2011 the level of primary morbidity for all major classes of diseases has decreased. In 2015 relative to 2011 in 11 regions there was a tendency for a gradual decrease of level of morbidity, in 6 regions the indicators of primary morbidity have increased; in 2015 relative to 2014 in 14 regions the level of primary morbidity has increased. Analysis of the dynamics of the rates of prevalence of diseases among the population of Ukraine in 2015 relative to 2011 showed the decrease of level of the prevalence of diseases, the general level (8.55%) as well as of level according by the main classes of diseases, except for congenital malformations, deformations and chromosomal abnormalities; in 2015 relative to 2014 there was a growth of level of the prevalence of disease among the population (on 0.57%). The differences of the indicators of the prevalence of diseases and morbidity between the population of rural and urban areas have been determined: the general Ukrainian level of the prevalence of diseases and primary morbidity of urban population is higher than the rural population, on 9.2% and 16.6% respectively.

Key words: population in Ukraine, morbidity of the population, prevalence of diseases, the regional aspect, the place of living (urban, rural).

Відомості про авторів

Дудник Світлана Валеріївна – к.мед.н., вчений секретар ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»; пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна.

Кошеля Іван Іванович – к.мед.н., пошукувач ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»; пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна.